

Siihen aikaan kun isä lampun osti

”Äiti hoi, kuulehan – eiköhän ostettaisi lamppua meillekin? – Mitä lamppua? – No, etkö sinä tiedä että kirkonkylän kauppiamies on Pietarista tuonut semmoisia lamppuja, joista yksi näyttää enemmän kuin kymmenen pärettä. Jo ovat pappilaankin semmoisen ostaneet.”

Joku jo varmasti tunnisti kertomuksen, josta edellä oleva lainaus on peräisin. Juhani Ahon kirjoittaman tarinan keskiössä oli moderni valaisin, öljylamppu. Tuohon aikaan asuntojen valaistus hoidettiin seinähirsien väliin työnnettyillä palavilla päreillä. Päreitä joutui vaihtamaan usein, sillä sen palo-aika oli vain noin 15 minuuttia. Sitä piti myös ”niistää” säännöllisesti, jottei putoava kuuma hiili aiheuttaisi tulipaloa. Seinän yläosaan oli jätetty räppänoitä, joista kitkerä savu pääsi poistumaan ulkoilmaan. Niinpä ilma vaihtui eikä sisäilmaongelmia tunnettu.

Sähkö syrjäytti öljyn – mitä seuraavaksi?

Öljylamppujen valtakausi jäi lopulta lyhyeksi. Suomen ensimmäinen sähkövalo syttyi Tampereella Finlaysonin Plevnassa jo vuonna 1882. Sähköisen valaistuksen huima kehitys jatkuu edelleen, eikä loppua ole näköpiirissä.

Kaikkien tuntema hehkulamppu edustaa sähkölamppujen ensimmäistä sukupolvea. Nykyisten toimistojen loistevalaistus on toteutettu pääasiassa toisen sukupolven loistelampuilla. Kolmas sukupolvi eli LEDit tekevät vähitellen tuloaan myös toimistoihin. Neljännen sukupolven valonlähteet perustuvat myös LED-teknologiaan, mutta energiatehokkuuden sijaan keskipisteessä ovat terveys, mieliala ja työn tehokkuus. Ensimmäiset terveysvaikutteiset valaisimet ovat tulossa myyntiin tänä vuonna.

Viidettä sukupolvea edustavat niin kutsutut LIFI-valaisimet, joissa LED-valaisin luo tilaan langattoman tietoverkon ihmiselle näkymättömän, korkeataajuisen valon avulla. Testeissä on saavutettu moninkertaisia datanopeuksia nykyisiin WIFI-ratkaisuihin verrattuna. Näiden valaisimien tuloa markkinoille joudutaan odottamaan vielä joitakin vuosia. Kehitys ei ole pysähtynyt vielä tähänkään. Kokeiluvaiheessa olevia valaistusratkaisuja edustaa mm. valobetoni, josta voidaan muurata itsevalaisevia seiniä. Nähtäväksi jää, tekevätkö itsevalaisevat materiaalit erilliset valaisimet tulevaisuudessa tarpeettomiksi.

Muutosvastarinta ei ole yksin nykyajan ilmiö. Kaikki eivät Juhani Ahon aikanaan pitäneet uusista keksinnöistä. Pirtissä asunut Ruoti-Pekka muutti päreineen savusaunaan, koska ei sietänyt öljylampun kirkasta tuikintaa. Ihminen ei ole sadassa vuodessa juurikaan muuttunut. Miellyttävän valaistuksen kokemus vaihtelee edelleen yksilöllisesti. Myös näkemisongelmia esiintyy, vaikka työtilojen valaistus pyritäänkin suunnittelemaan kaikille sopivaksi.

Oletko tyytyväinen työtilasi valaistukseen?

Senaatin vuokralaisilta kysytään tyytyväisyyttä oman työympäristön valaistukseen vuosittaisessa käyttäjäkyselyssä. Viimevuotiseen kyselyyn oli vastannut yli 8 000 henkilöä, joista noin tuhat antoi valaistukselle heikon arvosanan. Kansainvälisesti tulos kestää vertailun, sillä esimerkiksi American Society of Interior Designin tutkimuksessa valaistukseen tyytymättömiä oli kaksi kolmasosaa toimistotyöntekijöistä.

Heikon arvosanan antaneista puolet piti valaistuksen tasoa liian heikkona, joka viidennen mielestä se oli liian kirkas ja joka kolmas kärsi eriasteisesta häikäisystä. Yli puolet sanallisesta palautteesta koski valaisimien sijoittelua työpisteeseen nähden tai sen aiheuttamia heijastuksia näytöiltä tai työpöydiltä. Toiseksi eniten palautetta annettiin automaattisesti väärään aikaan itsestään toimivista valoista. Valot saattoivat esimerkiksi sammua omia aikojaan, vaikka tilassa oli edelleen työntekijöitä.

Helppimmillaan valaistusongelma ratkeaa työpistettä siirtämällä. Aina tämä ei kuitenkaan riitä, vaan tarvitaan suunnittelua ja muutostöitä. Valaistuskorjauksia harkittaessa on hyvä muistaa, että valaistus on yksi neljästä tuottavan sisäympäristön päätekijästä. Hyvä valaistus useimmiten maksaa itsensä takaisin parempana työsuorituksena.

18. päivänä tammikuuta 2017, Esa Halmetoja.

